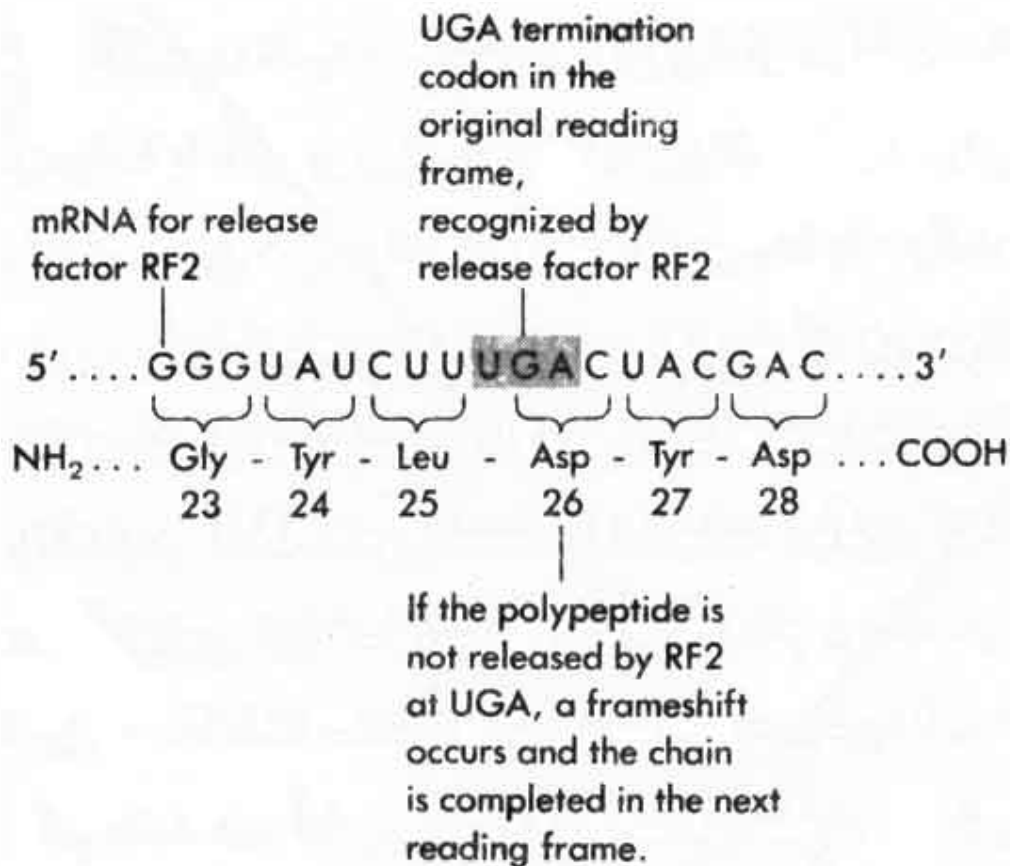

سنتز فاکتور ختم RF_2 در مرحله ختم ترجمه توسط خودش تنظیم می شود

با وجودیکه اکثر مکانیسم‌های تنظیم ترجمه‌ای که تاکنون شناخته شده‌اند، در مرحله شروع سنتز زنجیره پلی‌پپتیدی عمل می‌کنند یک استثنا مهم اخیراً کشف شده است. بدین ترتیب که معلوم شده است که تنظیم ژن RF_2 (یکی از دو فاکتور ختم زنجیره پلی‌پپتیدی در کلی‌بازیل) در آخرین مرحله ترجمه آن صورت می‌گیرد.

RF_2 فاکتوری است که در ناحیه کدونهای ختم UGA و UAA سبب ختم سنتز و آزاد شدن زنجیره‌های تازه سنتز شده می‌شود. فاکتور RF_1 همین عمل را در ناحیه کدونهای ختم UAG و UAA انجام می‌دهد. با کشف توالی دقیق ژن RF_2 نشان داده شد که در ترجمه آن یک قاب خواندن ممتد وجود ندارد، بلکه 25 اسید آمینه اول توسط یک قاب و 315 اسید آمینه باقی مانده توسط قاب دیگری با فاصله یک نوکلئوتید کد می‌شوند (شکل 1). بین این دو ناحیه در واقع یک کدون ختم UGA و یک نوکلئوتید C وجود دارد. هنگام سنتز کامل پروتئین فوق (به وزن مولکولی 38 کیلودالتون) نوکلئوتید U مربوط به ابتدای UGA خوانده نمی‌شود، بنابراین GAC که کدون مربوط به اسیدآسپارتیک است، بعنوان اولین کدون در قاب جدید عمل می‌کند.

شکل 1: ترجمه mRNA فاکتور ختم RF_2 در ارتباط با تغییر قاب خواندن است. گفته می‌شود این تغییر قاب باعث

تنظیم بیان ژن RF_2 می‌گردد، چرا که پروتئین RF_2 برای آزاد شدن پلی‌پپتیدها در کدون ختم UGA لازم است. در شرایطی

که RF_2 کم باشد رهاسازی قطعه اول پلی‌پپتید آرام می‌شود و زمان کافی برای تغییر قاب تامین می‌گردد.

بنظر می‌رسد که این تغییر قاب خواندن باعث تنظیم بیان ژن RF_2 می‌شود. چنانچه RF_2 در سلول

زیاد باشد در ناحیه کدون UGA از مولکول mRNA یک پلی‌پپتید 25 اسید آمینه‌ای آزاد می‌شود بعبارت

دیگر سنتز RF_2 بطور کامل صورت نمی‌گیرد ولی در شرایطی که مقدار RF_2 ناچیز باشد، آزاد شدن پلی‌پپتید

فوق بتاخیر می‌افتد و احتمالاً بطریقی تغییر قاب انجام می‌شود، بطوریکه با جابجا شدن جزیی ریبوزوم

کدون GAC در معرض ترجمه قرار می‌گیرد و اسید آسپارتیک اسید آمینه بیست و ششم را تشکیل خواهد

داد و ترجمه تا کدون ختم *UAG* انتهایی ادامه خواهد یافت. یادآوری این نکته لازم است که کدون ختم *UAG* توسط فاکتور ختم دیگر یعنی RF_1 تشخیص داده می‌شود. اینکه چرا این چرخه خود تنظیمی ترجمه دقیق تنها در مورد ژن RF_2 بکار گرفته می‌شود (نه ژن RF_1) هنوز مشخص نشده است. فاکتور RF_1 توسط یک قاب خواندن ممتد معمول که در انتهای آن کدون ختم *UGA* وجود دارد (که بوسیله RF_2 تشخیص داده می‌شود) کد می‌گردد.

ppGpp علامت فقر اسید آمینه در سلول است

با توجه به آنکه سنتز پروتئین‌های ریبوزومی تنها هنگامی صورت می‌گیرد که *RNA* ریبوزومی موجود باشد، پس می‌توان نتیجه گرفت که سرعت سنتز ریبوزوم‌ها در واقع بستگی به سرعت سنتز *RNA* ریبوزومی دارد. بهر حال چگونگی تنظیم سنتز *RNA* ریبوزومی بر حسب نیاز سلول خود سئوالی است که تا کنون جواب واضحی به آن داده نشده است ولی بنظر می‌رسد که در این مورد نوکلئوتید *ppGpp* نقش تنظیمی مهمی داشته باشد. در اثر کمبود شدید یکی از اسیدهای آمینه از یک سو مقدار *ppGpp* سلولی سریعاً افزایش می‌یابد و از سویی دیگر سنتز *tRNA, rRNA* متوقف می‌شود. بعلاوه ملاحظه شده است که در شرایط مختلف رشد سلولی با تغییر کمی در غلظت *ppGpp* میزان سنتز *RNA* تنظیم می‌گردد. تاکنون نحوه عمل *ppGpp* مشخص نشده است. عبارت دیگر معلوم نیست که آیا این مولکول با تاثیر بر *RNA* پلیمراز باعث تغییر سرعت شروع رونویسی از پروموتور *tRNA, rRNA* می‌شود یا با واسطه بعضی از ترکیبات فعال کننده یا سدکننده عمل خود را انجام می‌دهد. بهر حال این احتمال نیز وجود دارد که عمل پروموتورهای *RNA* ریبوزومی بوسیله توالیهای اختصاصی موجود در خود آنها کنترل شود چرا که در اثر الحاق پروموتور *rRNA*

(یعنی توالیهای بین جایگاه شروع سنتز *rRNA* و نوکلئوتید 50-) به هر ژن دیگری آنها نیز مانند *rRNA* تنظیم می‌شوند.

اثرات *ppGpp* تنها محدود به سنتز *rRNA* نیست بعبارت دیگر افزایش این نوکلئوتید علاوه بر کاهش سنتز *rRNA* و رونویسی چندین ژن باعث تحریک بیان ژنهای دیگر نیز می‌شود. ژنهایی که در چنین شرایطی فعال می‌شوند باید مسئول سنتز پروتئین‌هایی باشند که در هنگام گرسنگی سلول باید بمقدار بیشتری ساخته شوند. علاوه معلوم شده است که *ppGpp* مستقیماً بر روی فعالیت بسیاری از آنزیمها از جمله آنزیمهای مربوط به ایجاد پیوند پپتیدی در ریبوزومها اثر می‌گذارد. بنظر می‌رسد اثر این نوکلئوتید در این مورد کاهش سنتز پروتئین باشد. این عمل بدین صورت انجام می‌شود که با قرار دادن زمان بیشتر برای تصحیح، میزان خطاهای ترجمه در هنگام کمبود یک آمینواسیل *tRNA* را کاهش می‌دهد. بنابراین *ppGpp* احتمالاً یک پیامبر عمومی است که باعث هماهنگی و عمل صحیح سلول در هنگام کمبود یک اسید آمینه می‌گردد و این چیزی شبیه عمل *CAP, cAMP* در غلظت‌های مختلف گلوکز در سلول است.

